

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 3

PAINTING STUDIO 3

PRACH

DUST

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTOR/KA PRÁCE

AUTHOR

Lenka Zadražilová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

prof. MgA. Petr Kvíčala

BRNO 2022

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST

Abstrakt, Abstrakt AJ	s. 4
úvod – BP jako součást většího celku	s. 5
bakalářská práce	s. 5–6
konceptualizace prachu	s. 6–7
závěr	s. 7

s. 4–7

OBRAZOVÁ ČÁST

DUST BUNNY	s. 8–9
Smetání prachu	s. 10
laminování prachu	s. 11–12
videa	s. 13

s. 8–13

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje prachu. Pracuje s částicemi, které jsou pro lidi spíše opomíjené nebo naopak nechťené a nežádoucí. Práce se zaměřuje na dlouhodobou snahu přiblížit a zkrásnit tuto (podle běžného vnímání) neestetickou součást našich domovů, vzduchu a světa. Součástí je pozvednutí znevažované části života všech jedinců. Prozkoumává, jak lze prach a všechny prvky prachu využít v umění.

Projekt je postaven na několikaletém zaujetí prachem a možnostmi jeho zviditelnění, uchování a použití pro uměleckou tvorbu, z čehož vychází několik cyklů různě souvisejících prací. V cyklech se objevují různé přístupy zpracování prachu i různé prachové problematiky. V celcích jsou vyzdvíženy různé vrstvy, které prach může mít nejen v doslovném (vrstvy, nánosy prachu na věcech, na místech), ale i přeneseném významu (jako literární, vědecký, filosofický, psychologický pojem).

Klíčová slova:

prach, chuchvalce, smítka, obraz, objekt, plocha, úkony spojené s prachem, obsese, materiál, malba prachem, laminace, vrstvy prachu.

ABSTRAKT AJ

The bachelor thesis will focus on dust. It works with particles that are rather neglected or, on the contrary, unwanted and undesirable for people. The work tries on a long-term effort to approach and beautify this (according to common perception) anesthetic part of our homes, air and world. Elevating a disparaged part of all lives. It explores how dust and all the elements of dust can be used in art.

The project is based on several years of interest in dust and the possibilities of its visibility, preservation and use for artistic creation. It is the basis for several cycles of various related works. In the cycles appear different approaches to dust processing and different dust issues. In the units are highlighted various layers that dust can have not only in the literal meaning (layers, dust deposits on things, in places) but also in a transferred meaning (as a literary, scientific, philosophical, psychological concept).

Keywords:

the dust, a puff of dust, a dirt, a picture, an object, a surface, the acts associated with dust, an obsessions, a material, a dust painting, a lamination, a layers of dust

TEXTOVÁ ČÁST

V bakalářské práci se zaměřuji na prach. Navazuji v ní na dřívější projekty zpracovávané skoro obsesivně již nejméně dva roky.

Celé zaujetí prachem vzešlo z práce, kdy jsem se během procesuálně sestavované nástěnky snažila vyřešit, co je a čím je pro mě obraz. V poslední části nástěnky tematizuji sundání obrazu ze zdi a jeho odložení v depozitáři, kde na něj přeneseně i doslova padá prach. Jak tento neblahý a nechtěný stav spojený s prachem zvrátit a udělat z něj přednost, otočit ho v něco „prospěšného“ a pozitivního?

Tato hmota je všude, doma venku, nejde se ho zbavit, je obsažen v celém světě i mimo něj. Setkáváme se s ním v každém odvětví od praktického průmyslu až po teoretické vědy. Připomíná historii a ukazuje budoucnost. Je součástí ekologické otázky jako odpad a hrozba, ale i jako užitečný materiál (pyl). Najdeme ho kdekoli, nejde se ho zbavit, připomíná nám smrtelnost, je nečistý, alergenní, nepotřebný a sprostý. Jeho nevyčerpatelnost a variabilita se mi zamlouvá, ale je to i důvod proč upadl u mnohých v nemilost. Projekt pracuje s částčkami, které jsou pro lidi spíše opomíjené nebo naopak nechtěné a nežádoucí. Snažím se přiblížit a zkrásnit tuto (podle běžného vnímání) neestetickou součást našich domovů, vzduchu a světa. Jednou ze zásadních částí tohoto procesu je uvedení prachu a úkonů s prachem spojených (například utírání prachu a uklízení) do stavu, kdy nejsou brány odpudivě. Usiluji o pozvednutí znevažované části života všech jedinců. Prozkoumávám, jak lze prach a všechny prvky prachu využít v umění. Snažím se obsáhnout různé estetické projevy, které tento projekt může obsahovat a jak mohou být smítka zmapována.

V průběhu let jsem s prachem pracovala v různých podobách: Sbírala ho, s mým i bez mého přímého zásahu. Pracovala jsem s pohyby a gesty, které při oprašování provádíme a připomínají pohyby prováděné při malování. Využila jsem mnoho médií od obrazu, přes ready-made, po autorské knihy. Použila jsem sádku, kresbu, malbu, plátno, papír i sklo. Tvořila jsem systematicky a analyticky, lyricky i s vtipem.

Dílčí části projektu vznikají s návazností. Strukturu mé tvorby na tomto projektu bych nepřiřovnála k větvení stromu, ale spíše k tvorbě nor, které se různě propojují tunýlky-různými tématy, které prach zahrnuje, například: chuchvalce, smítka, obraz, objekt, plocha, úkony spojené s prachem, sběratelství, kolekce, kumulace; trojúhelník – divák, autor, dílo; přiblížení, neviditelnost, obsese, pomíjivost, uchování, časovost, materiál, detail, prostor, variace, dobro/zlo, prospěch/škoda, nesoudržnost, skupenství prachu, gesto.

V bakalářské práci se zabývám dílčími cykly prací, jenž navazují na dřívější projekty s prachem různými tématy, při tom nejde o definitivní vyústění celého prachového projektu, spíše je jeho kontinuální součástí.

Práci bych uvedla jedním dílčím tématem, kterým jsem se zabývala, a to představením procesu „Jak sbírám prach“ prostřednictvím videí o autorských knihách. Ve videích listuji knihami složených z malých maleb, které lavírovanou technikou znázorňují krátké epizody procesu mého sběru. Divákům však mohou příběhy připomínat „obyčejné“ uklízení ... a prakticky je to tak. V knihách se nachází malý žertík. Utírání parapetu, zametání schodů a utírání knihovny. Obálky knih pak nesou pro některé čtenáře nevzhledný výsledek sběru. Knihy jsou obalené v prachovce, zaprášeném hadru a nebo se na obálce nachází samotný prach nalepený a nametený na obálku. V této práci lze zaznamenat několik rovin. Jednou je, díky čistému estetickému přitažlivému obsahu knihy (příběhu), rehabilitace (nevábného)

materiálu, ze kterého je vytvořena obálka. Čímž se tato práce dotýká původního cíle celého projektu – přiblížit a zkrásnit prach a úkony s prachem spojené, například úklid. Dále pozvednutí znevažovaného materiálu. Vážnosti prach dosahuje i použitým médiem autorské knihy a následné reprezentace ve videu.

Při tvorbě knihy, na níž zametám schodiště a kde se na obálce nachází samotný prach, smetený jako na lopatičku, byla potřeba provádět zkoušky. Materiál se totiž musel udržet na obálce, jako by na ni byl pouze smetený (transparentní lepidlo zanechávalo lesklý film) a při tom bylo žádoucí, aby obálka lepila kvůli funkčnosti knihy.

Tyto zkoušky mě dovedly k (pro mě objevnému) technickému postupu, díky kterému vznikla část bakalářské práce a další cyklus do série prací s prachem. Zachycuji ho na papír, na němž je nanesené lepidlo ve spreji a pak jej zalakovávám. Prach na plochu papíru jen volně a samovolně nepadá. Je nametán jako na lopatku smetáčkem. Tvoří tak náhodné abstraktní obrazce, jež jsou i přes použitý materiál estetické. Nejde však pouze o estetizaci, ale pozvedám úkon úklidu a uchovávám substanci v určitém tvaru a uskupení, čímž podporuji akt sběru. Do této práce se dostává i prvek provokace diváka. V určitém okamžiku se u něj může objevit potřeba odstranit, smést nebo vzít z papíru část nametěného materiálu například vystupující vlásek. Následuje však uvědomění, že je to součást uměleckého díla a nepatříčnost musí zůstat na místě.

Různými dalšími pokusy jsem zjistila, že se touto technikou (lepidlo ve spreji+ prach + zalakovat lakem ve spreji) dá prach vrstvit. Tohoto principu vrstvení a šablon jsem využila na malby prachem, které jsem nazvala DUST BUNNY. Materiál nanáším na malé formáty papíru a vrstvením tvaruji králíčky. Nejedná se ovšem o námět vybraný jako důsledek mé starší práce, ve které tematizují králíky. Motiv králíčka byl zvolen hlavně s ohledem na jeden jazykový prvek. Anglický překlad prachový králík – Dust bunny – znamená chuchvalec prachu. Hraji si zde s roztomilostí králíka namalovaného „nevábným“ médiem, čímž se opět snažím docílit posunu ve vnímání prachu (jako materiál, který může být i milý na pohled nebo jako materiál hodný techniky malby) a také si hraji s jazykem, vtípem.

Když se někde objeví výraz prach většinou se nejedná o jedno zrníčko tohoto materiálu, ale je na něj myšleno jako na jeden velký povlak, na celou vrstvu. V cyklu DUST BUNNY je velmi přítomné vrstvení a vrstvy prachu. Jedna z dalších snah, jak zachytit prach, celou jeho vrstvu a uchovat jej, mě přivedla k jeho laminování. Laminování mi poskytlo možnost zachytit vrstvu a uchovat ji v pouzdře, tak aby bylo možné její prohlédnutí bez strachu, že ji ztratím, smetu nebo že odletí. Díky laminovanému prachu mohu manifestovat úvahu o tom, proč nám prach vadí. Podle ní nám vadí z podvědomých důvodů. Prach totiž vytváří vrstvy (na věcech, na brýlích, poletuje ve vzduchu, ulpívá na skle...), které nám brání v čistém sledování věcí, jenž my bereme jako naši součást, jako něco, co nás definuje a tím nás prach zakrývá. Ironií je, že většina částíček je z nás. Takže bráníme ve vidění sami sobě... Tato úvaha se objevila v knize *Dust* autora Michaela Mardera.¹

Různé části projektu jsou navzájem propojeny, jako nory tunýlky, důležitá je ale i rozdílnost v přístupech, jak jednotlivá témata zpracovávám a jejich působení.

Ač se může zdát prach v umění opomíjený, při hlubším pohledu můžeme prach zahlédnout v pestrých formách a přístupech u různých umělců. Nejznámější prachové dílo je jistě Duchampovo Velké sklo. Duchamp nechal rok hromadit prach na zadní straně svého

¹ Marder, Michael. *Dust*. England: Bloomsbury Publishing, 2016. ISBN 978-1-62892-558-6

masivního 2,75 metru vysokého díla *The Bride Stripped Bare by Her Bachelors, Even* (1915-23). Když byla vrstva prachu dostatečně tlustá, navštívil Duchampovo studio Man Ray, kde bylo dílo umístěno u otevřeného okna. Výsledek procesu nafotil s dvouhodinovou expozicí tak, aby zachytil jemná zrnka městského znečištění, chuchvalce bavlny a další pozůstatky umělceva roku života a díla.²

Materiál využíval například také Nam June Paik. V jeho *Zen for film* nechává zapadat filmové pásky prachem, čímž zvýrazňoval nejen film, světlo, ale i částičky. Dílo vedlo i k mnohým úvahám ohledně prachu ve světle³.

Mezi žijícími a mladými umělci se tématem zabývá Adam Hudec, který měl před rokem výstavu v Pragovce s názvem *Vzduchoprachy*. On však pohlíží na prach jako na problém z enviromentálního hlediska, aktivisticky a ekologicky, což já nedělám. Pro mě je prach hlavně materiálem, se kterým pracuji. Neberu ho jako něco špatného.⁴

V projektu *Ficofiltration*⁵ představený v Galerii Jelení, Jiří Skála a Marek Ther přebírali pytle z vysavačů z různých domácností a třídili jednotlivé nalezené předměty na různé hromady a skupiny.

Petr Kovář Sklepl prach z kabátu po dědečkovi na natřené černé desky a tím vznikl obrys kabátu i dědečka, toto dílo vystavil na výstavě ve Stromart gallery v Brně.⁶

Americká umělkyně Allison Cortson zpracovává přímo malbu prachem. V sérii portrétů *Prachové malby* využívá především medium nasbírané z vysavačů v domácnostech svých subjektů, které „sype“ na plátno a manipuluje s tím štětcem. Obrazy jsou doslova vytvořeny z prachu, který je následně trvale usazen na místě akrylovým tmelem, jedinou výjimkou je samotná lidská postava, jenž je vykreslená olejovými barvami. Obě využíváme prvek prachu z vysavačů, který je nanášen na podklad. Ovšem každá materiál adjustuje jiným způsobem.⁷ Alessandra Svatek pracuje hlavně se světlem, ale v jejím díle se špína a prach také nachází v rámci zašpiněných, zaprášených oken, skel, přes které proniká světlo.

Další umělci pracující s prachem jsou Christian Boltanski, Alexandre Orion a jiní.

V průběhu práce s prachem jsem se dívala i na umělce využívající princip sběru a kolekce (Julius Koller a Otis Laubert).

Při projektech mi pomohla kniha *Mít a být. Sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese* od Martiny Pachmanové, v níž je kapitola přímo zaměřená na sbírání prachu a dále kniha od Michaela Mardera nazvaná jednoduše *DUST*.

Cykly bakalářské práce splňují dlouhodobé i dílčí cíle ve zprostředkovávání různých podob prachu veřejnosti různým způsobem. Materiál je v práci estetizován, pozvednut a zkoumán i v rámci souvisejících témat. Neodprošťují se od pojetí prachu jiných umělců, naopak z nich čerpají. Produkce projektu se rozvíjí, při čemž se (k mé radosti) práce postupně vymaňují z formy průzkumu a analýzy a stávají se více uměleckými díly.

² Popis díla z knihy: MARDER, M. (2020). *Dust*. England: Bloomsbury Publishing, 2016., dílo se také objevuje v knize *Mít a být*

³ Více v knize: PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Mít a být: sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese*. V Praze: Vysoká škola uměleckopřmyslová, 2008. T. Gesamt. ISBN 978-80-86863-25-2

⁴ TZ: Adam Hudec v Pragovka Gallery, *Artalk* [online], 2021. ©2007–2022 Artalk.cz. ISSN 1805-6989, [cit. 17.5.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2021/02/11/tz-adam-hudec-v-pragovka-gallery/>

⁵ Jiří Skála a Marek Ther: *Microfiltration*, *Galerie Jelení* [online], 2001, Centrum pro současné umění Praha [cit. 17.5.2022], dostupné z: <https://www.galeriejeleni.cz/2001/jiri-skala-a-marek-ther-microfiltration/>

⁶ Fotoreport: Petr Kovář ve Strom Art Gallery, *Artalk* [online], 2021. ©2007–2022 Artalk.cz. ISSN 1805-6989, [cit. 17.5.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2019/01/14/petr-kovar-ve-strom-art-gallery/>

⁷ MARDER, M. (2020). *Dust*. England: Bloomsbury Publishing, 2016. ISBN 978-1-62892-558-6

OBRAZOVÁ ČÁST

Dust bunny
malba prachem na papíře, 2022, 30×30 cm

Dust bunny
malba prachem na papíře, 2022, 30×30 cm

Dust bunny
malba prachem na papíře, 2022, 30×30 cm

Dust bunny
malba prachem na papíře, 2022, 30×30 cm

Smetání prachu (výběr)
Prach na papíře, 2022, 31×22 cm

Proces laminace

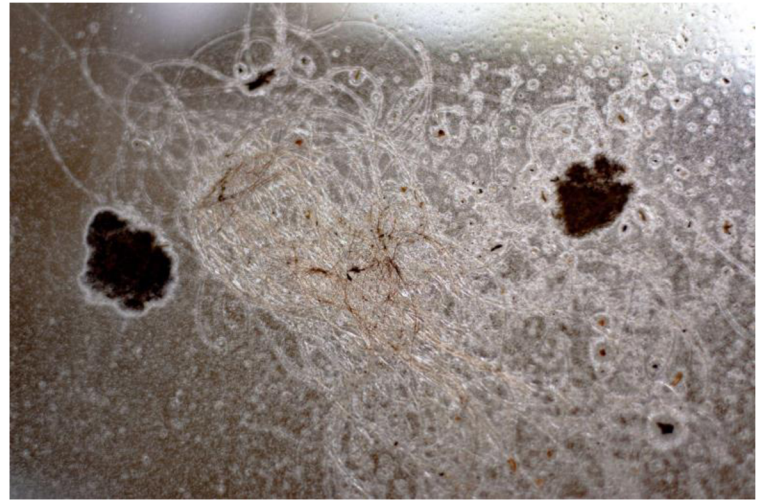
Princip vrstvení s laminovaným prachem

Zalaminovaný prach – detail

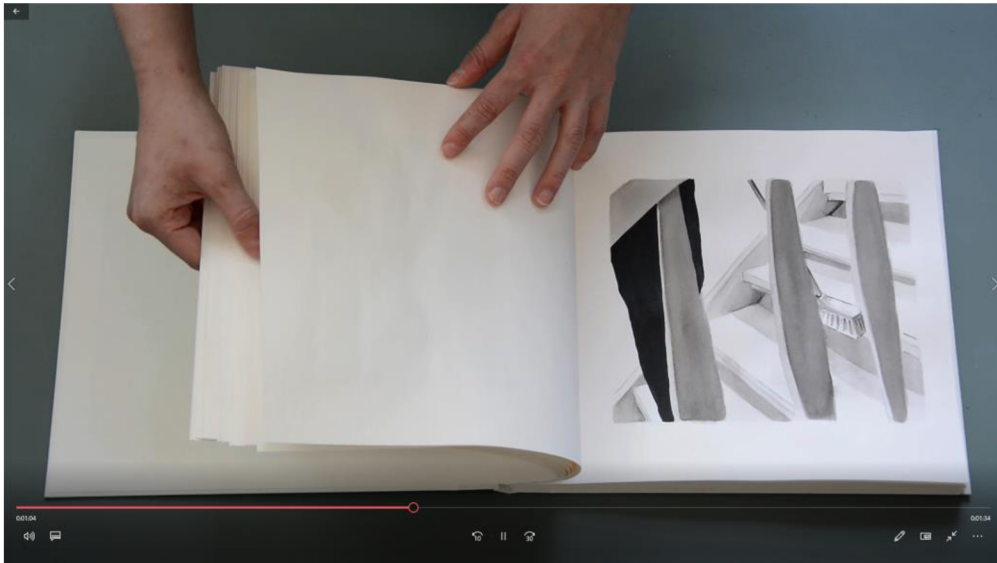
Zalaminovaný prach

Zalaminovaný prach – detail

Zalaminovaný prach
laminace, 2022, 29×21 cm

Výřez z videí autorských knih "Jak sbírám prach"